

عوامل تاثیر گذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی: مورد مطالعه دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز

بیژن ابدی و غلامحسین زمانی^۱

چکیده

اهمیت و نقش نیروی انسانی در دستیابی به توسعه موضوعی است که توجه بسیاری از سیاستگذاران و برنامه‌ریزان را در سراسر دنیا به خود جلب کرده است، به طوریکه نتایجی نظیر ارتقاء سطح علمی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نشان از کسب دانش، نگرش و توانایی‌های مناسب توسط افراد جامعه دارد. از آنجایی که در کشور ما دانشگاه‌ها بخش بزرگی از رسالت آموزش و تربیت نیروی انسانی برای دستیابی به اهداف متعالی را بر عهده دارند، شناسایی عوامل تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان می‌تواند منجر به برنامه‌ریزی بهتر و ارائه راهکارهای مفیدتر در نظام آموزشی شود. بر این اساس تحقیق حاضر به بررسی عوامل تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز پرداخت. این تحقیق از نوع توصیفی بوده که برای جمع آوری داده‌ها و اجرای آن از فن پیمایش استفاده گردید. جمعیت مورد مطالعه کلیه دانشجویان کارشناسی رشته‌های ده‌گانه دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ بودند را شامل می‌شد که تعداد آنها بالغ بر ۱۵۲۲ نفر می‌شد. از بین این افراد، نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه بندی شده چند مرحله‌ای انجام گرفت و نهایتاً ۴۰۰ دانشجو انتخاب شدند. ابزار سنجش، پرسشنامه‌ای بود که روایی صوری آن توسط ۳ تن از اساتید صاحب‌نظر مورد تأیید قرار گرفت. در این تحقیق برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار آماری SPSS 12 استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد که عواملی نظیر جنسیت، سطح اقتصادی خانواده، محل سکونت دانشجویان و سطح تحصیل پدر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تاثیر گذارند. در پایان نیز راهکارهایی در ارتباط با ارتقاء دادن پیشرفت تحصیلی دانشجویان با توجه به یافته های تحقیق ارائه شده است.

واژه های کلیدی: پیشرفت تحصیلی، دانشجویان کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.

^۱ - به ترتیب دانشجوی دکتری و استاد بخش ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. (abadi.bijan@gmail.com)

مقدمه

همراه با تغییر در تکنولوژی ارتباطات و تعاریف جدیدی از کارکردهای بخش کشاورزی (Falvey & Maguire, 1997; Leeuwis, 2003) آموزش کشاورزی نیز تحت تأثیر این تغییرات قرار گرفته است. در حقیقت این نوع آموزش نقش مهمی در ایجاد، نشر و کاربرد دانش دارد (Lemma & Hoffman, 2006).

در بعد دانشگاهی، با استفاده از دیدگاه فراگیر محور، این نوع آموزش می‌تواند پتانسیل بالایی را در افراد برای درگیر کردن آنها در فعالیتهای ذهنی و یدی ایجاد کند (Ramsey & Edwards, 2004). از طرف دیگر، تربیت نیروی انسانی در سطوح عالی که بتواند پاسخگوی نیازمندیهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی جامعه باشد یکی از وظایف دانشگاهها و موسسات آموزش عالی به شمار می‌آید (حجازی، ۱۳۸۵) که برای بهبود این آموزش لازم است که به ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان به عنوان یکی از عناصر مهم نظام آموزشی پرداخته شود تا از این طریق بتوان بر روی عوامل اساسی تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی آنها تمرکز کرد و راهکارهای لازم برای بهبود آن را پیشنهاد داد.

تحقیقات انجام شده در ارتباط با عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی نشان می‌دهد که این عوامل، ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را در بر می‌گیرند که تحت عنوان سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی شناخته می‌شوند (سمیعی، ۱۳۷۹). از این عوامل می‌توان عوامل فردی (سن، جنسیت، وضعیت تأهل و ...)، اقتصادی (میزان درآمد خانواده و ...)، تحصیلی (سهمیه قبولی، معدل دیپلم و ...)، روانی-اجتماعی (بهداشت روانی، میزان اضطراب، افسردگی و ...) را نام برد. بررسی این عوامل و میزان سهم هر یک از آنها در پیشرفت تحصیلی یا شکست تحصیلی دانشجویان می‌تواند به تعیین رهیافتهایی در راستای بالا بردن کارایی نظام آموزشی منجر شده و برنامه‌ریزان نظام دانشگاهی را برای اهداف دانشگاه که همانا پرورش نیروی انسانی متخصص است، یاری دهد (بیگدلی و ملک‌زاده، ۱۳۸۳). این موضوع حتی می‌تواند نتایج مثبتی را برای دانش‌آموختگان به خصوص دانش

آموختگان کشاورزی به همراه داشته باشد، چرا که بالا بودن نرخ بیکاری در بین دانش‌آموختگان کشاورزی نسبت به دیگر دانش‌آموختگان در رشته‌های دیگر (زمانی و عزیزی خالخیلی، ۱۳۸۵؛ شهبازی و علی‌بیگی، ۱۳۸۵؛ شاه‌ولی و نوری‌پور، ۱۳۸۶)، توجه به کارایی و اثربخشی بالای نظام آموزشی را دو چندان می‌کند.

دانشجویان دارای ویژگی‌های متفاوتی می‌باشند (Felder & Brent, 2005) که این ویژگی‌ها بر پیشرفت تحصیلی آنها تأثیر خواهد گذاشت. پیشرفت عبارت است از رسیدن به هدف‌هایی که افراد برای خود در نظر می‌گیرند (Hadzima, 2005). در روانشناسی، موفقیت به پاسخ یا عملی گفته می‌شود که به گونه‌ای به هدف برسد، ولی در تعلیم و تربیت و در موقعیتهای تحصیلی، موفقیت به درجه‌ای از کارایی اطلاق می‌شود که فرد به فراخور توانایی‌هایش به رضایت ناشی از پیشرفت‌های خود رسیده باشد. در مقابل موفقیت تحصیلی اغلب اصطلاح افت یا اتلاف نیز مطرح می‌گردد که می‌توان آن را، عدم موفقیت در تحصیل، وقوع ترک تحصیل و یا ترک تحصیل زودرس، تکرار پایه و دروس، نسبت نامناسب میان سال‌های تحصیل فراگیر و سال‌های مقرر آموزشی، کیفیت نازل تحصیلات و آموخته‌های متعلم در مقایسه با آنچه که باید باشد، کسب محفوظات به جای معلومات که در اندک زمانی به فراموشی سپرده می‌شود، نرسیدن نظام آموزشی به اهداف اصیل خود، و حتی بیکاری فارغ‌التحصیلان یک مرکز آموزشی یا عدم تناسب تحصیلات آنان با نیازهای کاری و شغلی در جامعه نامید (ساعی، ۱۳۷۷).

کارشناسان مسائل اجتماعی در بررسی علل و عوامل افت تحصیلی به دو دسته عوامل فردی و اجتماعی اعتقاد دارند که توجه به آنها و ریشه‌یابی تأثیر این عوامل می‌تواند در دستیابی به موفقیت افراد، مؤثر واقع شود، درحالی که عدم توجه به این عوامل و سهل‌انگاری در این مورد، ضرر و زیان‌های جبران‌ناپذیری به نسلی وارد خواهد ساخت که آینده کشور با دست‌های آنان ساخته خواهد شد (احمدعراقی، ۱۳۸۴).

گارتون و دایر (Garton & Dyer, 2002) بهترین شاخص برای ارزیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان را ترکیبی از

میزان وقت اختصاص داده شده به مطالعه شخصی، به عنوان تعیین کننده‌های پیشرفت تحصیلی به حساب می‌آیند. معدن‌دارایی (۱۳۷۰)، مهمترین عامل پیشرفت تحصیلی را ویژگی‌های خانوادگی و شخصیتی دانشجویان معرفی کرده است.

در تحقیقی که توسط گرین و بایلر (Greene & Byler, 2004) انجام گرفت به مطالعه تأثیر پیشینه فعالیت‌های کشاورزی دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تنسی آمریکا، قبل از ورود به دانشگاه بر روی موفقیت آنها پرداخته شد. نتایج این مطالعه نشان داد که داشتن زمینه قبلی نسبت به فعالیت‌های کشاورزی تأثیر محدودی بر نمرات دانشجویان رشته‌های علوم دامی، گیاه‌شناسی، مهندسی تکنولوژی کشاورزی، مدیریت کشاورزی و خاکشناسی دارد. فرامرزی (۱۳۷۹) نیز به این نتیجه رسید که سن و جنسیت آزمودنی‌ها با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌دار ندارد. حجازی و نقوی (Hijazi & Naqvi, 2006) بیان می‌کنند عواملی مانند جنسیت و نژاد بر موفقیت دانشجویان تأثیر دارند. همین‌طور آنها نقل می‌کنند که موفقیت دانشجویان به مقدار زیادی با پیشینه اقتصادی-اجتماعی فرد در ارتباط است. ارگل (Ergul, 2004) در مقاله‌ای تحت عنوان رابطه بین ویژگی‌های دانشجویان و پیشرفت تحصیلی آنان در آموزش از راه دور ارائه شده توسط دانشگاه آنادولو کشور ترکیه چنین آورده است که رابطه معنی‌داری بین پیشرفت تحصیلی و ویژگی‌های دانشجویان از قبیل سن، جنسیت و نوع اشتغال آنها در زمان تحصیل وجود ندارد.

اسماعیلی (۱۳۷۶) در تحقیق خود تحت عنوان بررسی رابطه برخی عوامل موثر در موفقیت تحصیلی دانشجویان بورسیه اعزامی به خارج از کشور در دوره دکتری از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵ به این نتیجه رسید که موفقیت تحصیلی با جنسیت، سن و وضعیت تأهل آنها رابطه معنی‌داری دارد. امیری اردکانی (۱۳۷۶) تأثیر خانواده، جو و یا محیط مرکز آموزشی، سوابق تحصیلی، جنسیت، هوش، سهمیه ورود به دانشگاه، علاقه و انگیزه را بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی بر می‌شمارد. حجازی و امید (Hedjazi & Omidi, 2008) همبستگی مثبتی را بین

شاخص‌های اندازه‌گیری‌کننده پیشرفت تحصیلی می‌دانند. برای مثال آنها برای اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی از آزمون‌های ورود به دانشگاه و معدل استفاده کردند، ولی در نظر گرفتن معدل دبیرستان به تنهایی برای اندازه‌گیری پیشرفت دانشجویانی که به تازگی به دانشگاه وارد شده‌اند را نیز تأیید می‌کنند.

از اینرو، در نظر گرفتن مجموعه‌ای از متغیرها برای تعیین میزان پیشرفت تحصیلی لازم به نظر می‌رسد. در تحقیق حاضر، در بررسی پیشرفت تحصیلی دانشجویان بغیر از ملاک معدل، معیارهای دیگری نظیر تعداد ترم‌های مشروط شده، تعداد واحدهای گذرانده و تعداد نیمسال‌های مرخصی گرفته شده نیز در نظر گرفته شده که با تحقیقات مختلفی که به منظور تعیین شاخص ترکیبی پیش‌بینی‌کننده پیشرفت تحصیلی انجام گرفته است، مطابقت دارد (ساعی، ۱۳۷۷؛ Garton & Dyer, 2002; Garton et al., 2000). نگاهی به ادبیات مرتبط با پیشرفت تحصیلی دانشجویان نشان می‌دهد که عوامل فردی، خانوادگی، آموزشی، اجتماعی و اقتصادی بر پیشرفت تحصیلی آنها تأثیر گذار هستند (Hijazi & Naqvi, 2006).

در تحقیقی که توسط مجیدی (۱۳۷۵) انجام گرفت نتایج بدست آمده نشان داد که بین سواد والدین و درآمد خانواده رابطه معنی‌دار مثبتی وجود دارد. همین‌طور در تحقیقی که توسط زارع شاه‌آبادی (۱۳۸۱) انجام گرفت، نتایج نشان داد که بین متغیر وضعیت اقتصادی و وضعیت تحصیلی دانشجویان رابطه معنی‌داری وجود دارد، به این معنی که هر چه وضعیت اقتصادی دانشجویان حادتر باشد، افت تحصیلی نیز بیشتر خواهد شد. همچنین اینکه اشتغال دانشجویان در زمان تحصیل تأثیر منفی بر روی موفقیت تحصیلی او دارد و وجود رابطه معنی‌دار، ولی منفی بین رتبه کنکور و موفقیت تحصیلی به این معنی است که هر چه رتبه از منطقه ۱ به منطقه ۲ و ۳ می‌رود، افت تحصیل بیشتر می‌شود.

هال و مرچنت (Hall & Merchant, 2000) بیان می‌کنند که پیشرفت تحصیلی قبلی فرد، میزان استفاده فرد از توانایی و مهارت‌های خود در جهت بهره‌گیری از منابع و

هر طبقه ۱۰ مورد به صورت تصادفی انتخاب شدند و در مجموع ۴۰۰ پرسشنامه کامل به دست آمد. ابزار تحقیق شامل پرسشنامه‌ای با سوالات باز و بسته بود که روایی صوری آن توسط ۳ تن از اساتید صاحب‌نظر مورد تأیید قرار گرفت. پیشرفت تحصیلی نیز با استفاده از شاخص ترکیبی با میزان پایایی ۰/۶۹ و طبق فرمول ذیل مورد سنجش قرار گرفت:

$$\text{شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی} = \frac{A \times N}{M - R}$$

A: معدل کل؛

N: تعداد واحدهای گذرانده؛

M: مدت زمان تحصیل (بر حسب تعداد ترم‌های ثبت نام شده)

R: نیم سال‌های مرخصی گرفته شده.

یافته‌ها و بحث

الف- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها

نتایج تحقیق نشان داد که بیشتر آزمودنی‌ها در این تحقیق دانشجویان دختر می‌باشند (جدول ۱). این موضوع به دلیل افزایش قبولی دختران در کنکور و در نتیجه افزایش ورود آنها به دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی می‌باشد که این خود نیز معلول عواملی نظیر نبود انگیزه کافی تحصیل در پسرها، وضع نابسامان اقتصادی، افزایش نرخ بیکاری، کم شدن امکان ازدواج برای دختران و دسترسی نداشتن به امکانات تفریحی می‌باشد.

ساعی (۱۳۷۷) نیز به این نتیجه رسید که تعداد دانشجویان دختر در زمان انجام تحقیق، کمتر از دانشجویان پسر بوده‌اند که این مسئله نشان‌دهنده افزایش ورود دختران به دانشگاه‌ها در سال‌های اخیر می‌باشد. این یافته‌ها با یافته‌های حاصل از مطالعه حجازی و امیدی نجف‌آبادی (۱۳۸۵) نیز مطابقت دارد. از نظر وضعیت تأهل نیز، ۹۰/۳ درصد از دانشجویان مجرد، ۸/۲ درصد دانشجویان متأهل و ۱/۵ درصد از دانشجویان نیز دارای وضعیت نامزدی می‌باشند (جدول ۱). از نظر محل تولد

پیشرفت تحصیلی و عواملی نظیر معدل دبیرستان، ساعات مطالعه، انگیزه، جو عاطفی محیط آموزشی را گزارش داده‌اند.

در تحقیقی که توسط کاظم‌زاده مرند (۱۳۷۹) انجام گرفت نتایج آزمون‌های مختلف نشان داد که نوع دیپلم آزمودنی‌ها تأثیری بر موفقیت تحصیلی آنها ندارد و بین میزان آشنایی دانشجویان شاخه‌های مختلف رشته مدیریت با زبان انگلیسی، میزان تجربه کاری قبل از ورود به دانشگاه، میزان علاقه‌مندی آنها به رشته تحصیلی خود، جنسیت آنها، شناخت اولیه آنها نسبت به رشته انتخابی خود و موفقیت تحصیلی آنها رابطه معنی‌داری وجود دارد. اهداف جزئی در این مطالعه عبارتند از:

- ۱) تعیین عوامل فردی تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی دانشگاه شیراز؛
- ۲) تعیین عوامل اجتماعی تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی دانشگاه شیراز؛
- ۳) تعیین عوامل اقتصادی تاثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان کشاورزی دانشگاه شیراز؛ و
- ۴) ارائه راهکارهایی براساس نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر.

روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش از نوع توصیفی بوده که از تکنیک پیمایش برای گردآوری داده‌ها استفاده گردید. پیمایش به فنی گفته می‌شود که داده‌های به دست آمده در آن، شامل پاسخی برای سوالات از پیش تعیین شده می‌باشد که از یک نمونه پاسخ‌گویان به دست می‌آید و محقق در صدد تعمیم دادن این یافته‌ها به جامعه بزرگتر می‌باشد (آری و همکاران، ۱۳۸۰). جامعه آماری مورد مطالعه در این تحقیق، تمام دانشجویان کارشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز که در رشته‌های ده‌گانه کشاورزی دانشکده کشاورزی مشغول به تحصیل (سال تحصیلی ۸۶-۱۳۸۵) بودند (بالغ بر ۱۵۲۲ مورد) را شامل شد. با انجام نمونه‌گیری به روش تصادفی طبقه‌بندی شده چند مرحله‌ای، جامعه آماری تحقیق بر اساس سال تحصیلی و رشته تحصیلی به چند طبقه تقسیم شدند و از

۱۳۸۲). برای مثال تأثیری که والدین می‌توانند بر پیشرفت تحصیلی فرزندان داشته باشند (Zhang & Carrasquillo, 1995)، یکی از موضوعاتی است که تأکید زیادی بر آن شده است. والدین می‌توانند با ایجاد یک محیط دوستانه، گرم و صمیمی که می‌تواند متأثر از آگاهی و سواد آنها باشد، پیشرفت تحصیلی فرزندان خود را تضمین کنند. به همین دلیل در این تحقیق، فرض شد که پیشینه خانوادگی به عنوان عامل مهم و موثری بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان می‌باشد.

همین طور نتایج تحقیق نشان می‌دهد که ۴۸/۵ درصد (بالاترین درصد) از آزمودنی‌ها دارای وضعیت اقتصادی خوب هستند (جدول ۲)، به این معنی که اکثریت آزمودنی‌ها در خانواده‌هایی با سطح اقتصادی خوب زندگی می‌کنند و در اکثریت آنها، سطح تحصیلات پدر و مادر آنها دیپلم بوده است (جدول ۲). شغل پدر اکثریت آزمودنی‌ها، در گروه دولتی غیر کشاورزی و آزاد غیر کشاورزی قرار دارد و شغل مادر اکثریت آنها نیز خانه دار می‌باشد (جدول ۲).

ب- مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی در ارتباط با ویژگی‌های آزمودنی‌ها

نتایج تحقیق نشان داد که اختلاف معنی‌داری ($t=3/14$ ، $P=0/002$)، بین میانگین شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان دختر و پسر وجود دارد (جدول ۳)، به این معنی که پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دختر بیشتر از پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان پسر می‌باشد. دلیل پیشرفت تحصیلی بالاتر در دختران می‌تواند به عواملی نظیر سرخوردگی پسران نسبت به تحصیل، عدم انگیزه در آنها و آینده شغلی مبهم برای آنها ربط داده شود. این یافته‌ها با یافته‌های حاصل از کاظم‌زاده مرند (۱۳۷۹)؛ اسماعیلی (۱۳۷۶)؛ زارع شاه آبادی (۱۳۸۵) مطابقت دارد.

همین طور این یافته‌ها، نتایج حاصل از تحقیق حجازی و نقوی (Hijazi & Naqvi, 2006) را مورد تأیید قرار می‌دهد، چرا که آنها دریافتند که از عوامل تاثیرگذار بر پیشرفت دانشجویان نژاد و جنسیت دانشجویان می‌باشد.

دانشجویان، ۴۷/۷۵ درصد از آنها متولد مراکز استان‌ها، ۴۲/۰ درصد متولد شهرهای بزرگ و تنها ۹/۵ درصد متولد روستاها بودند (جدول ۱).

همین‌طور تعداد دانشجویانی که دارای سابقه فعالیت کشاورزی قبل از ورود به دانشگاه بودند، ۸۹ نفر (۲۲/۲ درصد) می‌باشد، در صورتیکه تعداد دانشجویانی که سابقه فعالیت کشاورزی قبل از ورود به دانشگاه را نداشتند ۳۱۱ نفر (۷۷/۸ درصد) می‌باشد (جدول ۱). در ضمن، تعداد دانشجویانی که دیگر اعضای خانواده نیز در رشته‌های کشاورزی تحصیل کرده و یا می‌کنند ۱۳۱ نفر (۳۲/۸ درصد) و تعداد دانشجویانی که این ویژگی را دارا نبودند ۲۶۹ نفر (۶۷/۲ درصد) می‌باشند (جدول ۱).

از نظر وضعیت سکونت در زمان تحصیل نیز یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ۲۲۱ نفر (۵۵/۲۵ درصد) ساکن خوابگاه، ۱۶۷ نفر (۴۱/۷۵ درصد) ساکن منزل شخصی، ۷ نفر (۱/۷۵ درصد) ساکن منزل اقوام و آشنایان و ۵ نفر (۱/۲۵ درصد) ساکن منزل اجاره‌ای بودند (جدول ۱) که نشان‌دهنده این موضوع است که اکثریت دانشجویان دانشکده کشاورزی در خوابگاه سکونت داشته‌اند.

نوع سهمیه ورود به دانشگاه و نوع دیپلم از دیگر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها بود که نتایج تحقیق نشان داد که اکثریت آزمودنی‌ها با سهمیه منطقه آزاد وارد دانشگاه شده‌اند. ۱۸۱ نفر (۴۵/۳ درصد) از منطقه ۱، ۱۲۵ نفر (۳۱/۳ درصد) از منطقه ۲ و ۷۷ نفر (۱۹/۳ درصد) از منطقه ۳ بودند (جدول ۱). همین‌طور ۲۷۱ آزمودنی (۶۷/۷۵ درصد) دارای دیپلم تجربی و ۱۲۹ (۳۲/۲۵ درصد) دارای دیپلم ریاضی بودند (جدول ۱). نکته قابل توجه این است که هیچ کدام از آزمودنی‌ها دارای دیپلم هنرستان و یا دبیرستان کشاورزی نیستند. این احتمالاً به دلیل وجود رقابت بین دانش‌آموزان با دیپلم دبیرستان و یا هنرستان کشاورزی با دانش‌آموزان رشته‌های تجربی و ریاضی می‌باشد که احتمال قبولی آنها را در کنکور کاهش می‌دهد.

نقش پیشینه خانوادگی در پیشرفت تحصیلی از جمله مسائلی است که اندیشمندان علوم تربیتی و آموزشی همواره در تبیین و میزان تأثیر آن کوشیده‌اند (دهنوی،

مشغول به تحصیل در رشته‌های کشاورزی بیشتر از پیشرفت تحصیلی دانشجویان پسر می‌باشد.

جدول ۱- برخی از ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌های تحقیق

متغیرها	تعداد	درصد
جنسیت	زن	۲۱۸
	مرد	۱۸۲
	مجموع	۴۰۰
وضعیت تأهل	مجرد	۳۶۱
	متاهل	۳۳
	نامزد	۶
	مطلقه	۰
مجموع	۴۰۰	۱۰۰
محل تولد	مرکز استان	۱۹۱
	شهرستان	۱۶۸
	روستا	۳۸
	بدون پاسخ	۳
	مجموع	۴۰۰
آشنایی و ارتباط با کشاورزی قبل از ورود به دانشگاه	بلی	۸۹
	خیر	۳۱۱
	مجموع	۴۰۰
سابقه تحصیل دیگر اعضای خانواده در رشته‌های کشاورزی	بلی	۱۳۱
	خیر	۲۶۹
	مجموع	۴۰۰
محل سکونت در زمان تحصیل	خوابگاه	۲۲۱
	منزل شخصی	۱۶۷
	منزل اقوام	۷
	منزل اجاره‌ای	۵
مجموع	۴۰۰	۱۰۰
سهمیه ورود به دانشگاه	آزاد	۱۸۱
	منطقه ۲	۱۲۵
	منطقه ۳	۷۷
	بدون جواب	۱۷
مجموع	۴۰۰	۱۰۰
نوع دیپلم	تجربی	۲۷۱
	ریاضی	۱۲۹
	دیپلم (هنرستان کشاورزی)	۰
	دیپلم (دبیرستان کشاورزی)	۰
	مجموع	۴۰۰

جدول ۲- سطح اقتصادی خانواده، تحصیلات و شغل والدین آزمودنی‌های تحقیق

متغیرها	تعداد	درصد	
سطح اقتصادی خانواده	خیلی ضعیف	۸	۲/۰
	ضعیف	۹	۲/۲۵
	متوسط	۱۷۲	۴۳/۰
	خوب	۱۹۴	۴۸/۵
	خیلی خوب	۱۷	۴/۲۵
مجموع	۴۰۰	۱۰۰	
سطح تحصیلات پدر	بی سواد	۱۷	۴/۲۵
	خواندن و نوشتن	۴۹	۱۲/۲۵
	سیکل	۳۴	۸/۵
	دیپلم	۱۱۳	۲۸/۲۵
	فوق دیپلم	۴۲	۱۰/۵
	لیسانس	۱۱۱	۲۷/۷۵
	فوق لیسانس و بالاتر	۳۴	۸/۵
مجموع	۴۰۰	۱۰۰	
سطح تحصیلات مادر	بی سواد	۳۱	۷/۷۵
	خواندن و نوشتن	۶۹	۱۷/۲۵
	سیکل	۵۹	۱۴/۷۵
	دیپلم	۱۶۱	۴۰/۲۵
	فوق دیپلم	۲۷	۶/۷۵
	لیسانس	۴۵	۱۱/۲۵
	فوق لیسانس و بالاتر	۶	۱/۵
بدون جواب	۲	۰/۵	
مجموع	۴۰۰	۱۰۰	
شغل پدر	بیکار	۶	۱/۵
	دولتی کشاورزی	۲۵	۶/۲۵
	دولتی غیر کشاورزی	۱۸۳	۴۵/۷۵
	آزاد کشاورزی	۷۱	۱۷/۷۵
	آزاد غیر کشاورزی	۱۱۲	۲۸/۰
	فوت کرده	۲	۰/۵
	غیره	۱	۰/۲۵
مجموع	۴۰۰	۱۰۰	
شغل مادر	خانه دار	۳۰۸	۷۷/۰
	دولتی کشاورزی	۳	۰/۷۵
	دولتی غیر کشاورزی	۷۰	۱۷/۵
	آزاد کشاورزی	۳	۰/۷۵
	آزاد غیر کشاورزی	۱۶	۴/۰
مجموع	۴۰۰	۱۰۰	

جدول ۳- مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها با توجه به جنسیت و وضعیت تأهل آنها

متغیر	سطوح متغیر	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی داری
جنسیت آزمودنی‌ها	دختر (۱۶۴)	۲۰۸/۳۸	۴۵/۸۶	۳/۱۴	* /۰۰۲
	پسر (۱۳۳)	۱۹۲/۲۶	۴۱/۳۷		
تأهل آزمودنی‌ها	مجرد (۲۶۴)	۲۰۰/۲۸	۴۴/۳۶	-۱/۲۸	۰/۲۱
	متأهل (۲۸)	۲۱۱/۳۱	۴۵/۶۵		

* در سطح ۱ درصد معنی دار می باشد

را می توان به عنوان دلیل دیگر این موضوع در نظر گرفت. از این رو، تجارب و فعالیت‌های عملی دانشجویان قبل از ورود به دانشگاه کمتر در پیشرفت تحصیلی آنان موثر خواهد بود.

نتایج حاصل از مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان با توجه به سابقه تحصیل دیگر اعضای خانواده در رشته‌های کشاورزی نشان داد که این اختلاف معنی دار نمی باشد (جدول ۵). احتمالاً، دلایلی نظیر نبود آینده شغلی برای دانشجویان فارغ التحصیل، عدم توجه به جنبه‌های عملی و کاربردی دروس ارائه شده در دانشگاه، سطح پایین پیشرفت تحصیلی در دانشکده‌های کشاورزی و در بعضی موارد ورود بالاجبار دانشجویان به رشته‌های کشاورزی و نهایتاً سرنوشت نامعلوم فارغ التحصیلان این دانشکده‌ها را بتوان به این یافته نسبت داد که در این مورد عدم پیشرفت تحصیلی در دیگر افراد خانواده بر پیشرفت دانشجویان تاثیر گذار خواهد بود.

نتایج تحقیق نشان داد که اختلاف معنی داری بین شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی دانشجویان مجرد و متأهل وجود ندارد (جدول ۳)، به این معنی که وضعیت تأهل بر پیشرفت تحصیلی تأثیری ندارد. این یافته‌ها، یافته‌های حاصل از مطالعه ساعی (۱۳۷۷) را تأیید می کند. جدول ۴ نشان می دهد که شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی در بین آزمودنی‌ها با پیشینه و سابقه در فعالیت‌های کشاورزی قبل از ورود به دانشگاه، دارای اختلاف معنی داری نمی باشد. یکی از دلایلی که برای این موضوع می توان آورد این است که تنها ۲۲/۳ درصد از دانشجویان قبل از ورود به دانشگاه دارای سابقه فعالیت در کارهای کشاورزی بوده اند که این خود خلأیی برای تأثیر فعالیت‌ها و تجارب قبلی دانشجو برای تاثیر گذاری بر پیشرفت تحصیلی ایجاد می کند. دروس مبتنی بر مبانی محض و نظری که در برنامه درسی دانشجویان دانشکده کشاورزی گنجانده می شود و کمتر بر جنبه‌های عملی و کاربردی تمرکز دارد

جدول ۴- مقایسه شاخص پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها با توجه به سابقه فعالیت کشاورزی آنها قبل از ورود به دانشگاه

سابقه کشاورزی آزمودنی‌ها	میانگین	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی داری
بلی (۹۲)	۱۹۷/۲۳	۴۹/۷۳	-۱/۰۱	۰/۳۰
خیر (۲۰۵)	۲۰۲/۹۳	۴۲/۰۵		

جدول ۵- مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها با توجه سابقه تحصیل دیگر اعضای خانواده در

رشته‌های کشاورزی

سابقه تحصیل دیگر اعضای خانواده در رشته‌های کشاورزی	میانگین پیشرفت تحصیلی	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی‌داری
بلی (۶۹)	۱۹۹/۹۶	۴۱/۳۵	-۱/۰۹	۰/۷۹
خیر (۲۲۸)	۲۰۱/۵۳	۴۵/۵۷		

دادند که اختلاف معنی‌داری در پیشرفت تحصیلی دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند در مقایسه با آنهایی که با والدین خود زندگی می‌کنند، وجود ندارد. می‌توان ادعان نمود که نزدیک بودن والدین به دانشجویان، محیط کنترل‌کننده‌ای را برای نظارت بر کار و فعالیت‌های تحصیلی دانشجویان ایجاد می‌کند و از این نظر والدین بهتر می‌توانند بر عملکرد آنان نظارت داشته و پیشرفت تحصیلی فرزندان خود را تضمین کنند. این یافته‌ها با یافته‌های مطالعه مجیدی (۱۳۷۵) مطابقت دارد. مجیدی نشان می‌دهد که محل سکونت فرزندان یعنی نزدیک بودن والدین به فرزندان بر پیشرفت تحصیلی آنها تأثیر دارد. از سوی دیگر، در این مورد همانطور که نشان داده شد، دانشجویان مستقر در خوابگاه، پیشرفت تحصیلی کمتری نسبت به دانشجویانی که در منزل شخصی، منزل اقوام و منزل اجاره‌ای به سر می‌برند، دارا هستند. دلیل این امر می‌تواند این باشد که خوابگاه‌ها، به دلیل کمبود فضا و امکانات لازم نمی‌توانند جوابگوی تراکم بیش از حد دانشجویان باشند که در نتیجه با این شرایط، خوابگاه محل مناسب و ایده‌آلی برای سکونت و تحصیل تلقی نمی‌گردد.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که تفاوت معنی‌داری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان با توجه به نوع دیپلم آنها وجود ندارد (جدول ۶). این یافته‌ها، مطابق با یافته‌های کاظم‌زاده مرند (۱۳۷۹) می‌باشد. شاید دلیل این یافته، ورود فرد از محیط دبیرستان با یک زمینه اطلاعاتی و دانشی محدود، به محیط دانشگاهی رشته‌های کشاورزی که اطلاعات و دانش گسترده‌ای را شامل می‌گردد، باشد که در نتیجه نوع دیپلم نمی‌تواند بر پیشرفت تحصیلی فرد موثر باشد. هر چند حجازی و امید (Hedjazi & Omidi, 2008) دیپلم فرد را عامل مهمی در پیشرفت تحصیلی فرد گزارش کرده‌اند، ولی در مطالعه خود به نوع دیپلم اشاره نکرده‌اند.

نتایج نشان می‌دهد که اختلاف معنی‌داری در شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها با توجه به محل سکونت آنها وجود دارد (جدول ۶)، به این معنی که دانشجویانی که در منزل شخصی، منزل اقوام و منزل اجاره‌ای سکونت دارند دارای پیشرفت تحصیلی بیشتری نسبت به دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند، هستند. این یافته‌ها با یافته‌های تحقیق حجازی و امید (Hedjazi & Omidi, 2008) مغایر است، زیرا آنها نشان

جدول ۶- مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها بر اساس نوع دیپلم و محل سکونت در زمان تحصیل آنها

متغیر	سطوح متغیر	میانگین پیشرفت تحصیلی	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی‌داری
نوع دیپلم آزمودنی‌ها	ریاضی (۹۷)	۲۰۱/۷۵	۳۹/۸۸	۰/۱۵	۰/۸۷
	تجربی (۲۰۰)	۲۰۰/۸۸	۴۶/۷۶		
محل سکونت آزمودنی‌ها	منزل شخصی، منزل اقوام و منزل اجاره‌ای (۱۳۲)	۲۰۰/۵۷	۲۹/۳۰	۷/۲۴	۰/۰۰۱
	خوابگاه (۱۶۵)	۱۷۳/۱۱	۴۲/۳۸		

ژانگ و کاراسکویلو (Zhang & Carrasquillo, 1995) معتقدند که ویژگی‌های والدین بر موفقیت تحصیلی فرزندان تاثیر دارند. با توجه به این موضوع، در ادامه نتایج حاصل از تحقیق در ارتباط با تاثیر تحصیلات والدین، نوع شغل آنها بر موفقیت تحصیلی دانشجویان مورد بررسی قرار خواهد گرفت. از میان این متغیرها، تنها سطح سواد پدر اختلاف معنی‌داری را در پیشرفت تحصیلی دانشجویان نشان داد (جدول ۸). در حقیقت پدران با سواد مناسب، از اهمیت و مشکلات و چالش‌هایی که در امر آموزش و تحصیل وجود دارند، آگاهی بیشتری داشته و آنها، فرزندان خود را با یک نیروی مهیج‌تری به انجام تکالیف و فعالیت‌های تحصیلی آماده می‌کنند. حتی زمانی که اینگونه پدران ببینند که فرزندان دارای افت نمرات و پیشرفت تحصیلی پایینی هستند، در واگذار کردن فعالیت‌های منزل به آنها خودداری می‌کنند که از این طریق، فرد زمان بیشتری را به انجام کارها و فعالیت‌های درسی دانشگاهی خود اختصاص دهد.

جدول ۷ اختلاف معنی‌داری در شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی در بین آزمودنی‌ها با وضعیت‌های اقتصادی متفاوت را نشان می‌دهد. بدین معنی که آزمودنی‌هایی که وضعیت اقتصادی مناسبی ندارند از پیشرفت تحصیلی کمتری برخوردار هستند. این می‌تواند به دلایل مختلفی از جمله کار کردن در زمان تحصیل و یا عدم وجود امکانات رفاهی تهیه شده توسط خانواده‌ها باشد. این یافته‌ها با یافته‌های مطالعه ینوسا و باسیل (Yinusa & Basil, 2008)، جینز (Jeynes, 2002)، ایمان (Eaman, 2005)، مک‌نیل (McNeal, 2001) مطابقت دارد. آنان معتقدند که وضعیت اجتماعی - اقتصادی خانواده رابطه معکوسی با افت تحصیلی دارد. از این نظر می‌توان نتیجه گرفت که یکی از عواملی که بر پیشرفت تحصیلی تأثیر بسزایی دارد، وضعیت اقتصادی خانواده می‌باشد. حمایت مالی خانواده در دوران تحصیل، زمینه مناسبی را برای دانشجویان فراهم می‌آورد، به طوری که دانشجویان را مجبور نمی‌کند که برای تأمین هزینه زندگی در دوران تحصیل خود به فعالیت‌هایی به غیر از تحصیل مشغول شوند.

جدول ۷- مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها بر اساس سطح اقتصادی خانواده آنها

سطح اقتصادی آزمودنی‌ها	میانگین پیشرفت تحصیلی	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی‌داری
خیلی ضعیف، ضعیف و متوسط (۱۴۳)	۱۶۴/۶۱	۴۵/۷۹	۲/۵۳	۰/۰۴
خوب و خیلی خوب (۱۵۴)	۱۹۸/۳۴	۲۰/۷۲		

جدول ۸- مقایسه شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی آزمودنی‌ها بر اساس سطح تحصیل پدر آنها

سطح تحصیل پدر آزمودنی‌ها	میانگین پیشرفت تحصیلی	انحراف معیار	آزمون t	سطح معنی‌داری
دیپلم و پایین‌تر (۱۵۷)	۱۷۰/۲۵	۴۴/۱۷	۲/۵۲	۰/۰۰۱
بالتر از دیپلم (۱۴۰)	۲۰۰/۰۵	۲۵/۳۶		

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این قسمت ضمن جمع‌بندی نتایج، پیشنهاداتی در راستای بهبود وضعیت تحصیلی دانشجویان ارائه می‌گردد.

(۱) نگاهی به نتایج به دست آمده در این تحقیق نشان می‌دهد که اکثریت دانشجویان دانشکده کشاورزی را دانشجویان دختر تشکیل می‌دهند. در این راستا، از آنجایی که توانایی و بنیه بدنی دانشجویان دختر با فعالیت و کارهای کشاورزی تناسبی ندارد، لذا به سازمان‌های مرتبط با گزینش دانشجویان پیشنهاد می‌شود که در پذیرش دانشجویان دختر برای تحصیل در رشته‌های کشاورزی تجدید نظر جدی اعمال نمایند؛

(۲) نتایج به دست آمده از این تحقیق نشان می‌دهد که اکثریت قریب به اتفاق آزمودنی‌ها، ساکن شهرهای بزرگ می‌باشند و عده قلیلی از آنها متولد مناطق روستایی می‌باشند. لذا پیشنهاد می‌شود که اکثریت دانشجویان کشاورزی از مناطق روستایی که با کار و فعالیت کشاورزی آشنایی لازم را دارند، انتخاب گردند؛

(۳) یافته‌ها نشان می‌دهند که دانشجویان تجربه، زمینه و آشنایی کافی با فعالیت‌های کشاورزی را ندارند، برای جبران این مشکل در حال حاضر، دانشکده‌های کشاورزی می‌توانند با بالا بردن سطح فعالیت‌های میدانی - مزرعه‌ای، استفاده از اساتید مجرب کشاورزی، تأسیس آزمایشگاه‌ها و گلخانه‌های بیشتر و مجهزتر، لحاظ کردن تعداد واحدهای عملی بیشتر در برنامه درسی دانشجویان کشاورزی و ایجاد قراردادهای کشاورزی با مزارع، باغات و گلخانه‌های بزرگ برای جذب دانشجوی، کمبود تجربه فعالیت‌های کشاورزی در دانشجویان را جبران نمایند؛

(۴) هیچ‌کدام از آزمودنی‌ها جزء دارندگان دیپلم دبیرستان و یا هنرستان کشاورزی نبودند، که این نیز تأییدی بر بی‌تجربه بودن و عدم سابقه انجام فعالیت‌های کشاورزی در دانشجویان دانشکده کشاورزی می‌باشد. از این نظر، پیشنهاد می‌شود که تمهیداتی در نحوه ارزشیابی و انتخاب دانشجویان کشاورزی صورت گیرد و نیز به

دانش‌آموزان هنرستان‌ها و یا دبیرستان‌های کشاورزی که در رقابت با دیگر دانش‌آموزان دارنده دیپلم‌های ریاضی و تجربی هستند، امتیازاتی برای قبولی در رشته‌های کشاورزی داده شود؛

(۵) نتایج تحقیق نشان داد که آزمودنی‌هایی که وضعیت اقتصادی مناسبی ندارند از پیشرفت تحصیلی کمتری برخوردار هستند. لذا پیشنهاد می‌شود که اداره‌ای با هدف ارائه فرصت‌های شغلی پاره وقت در سطح دانشگاه و دانشکده ایجاد گردد تا دانشجویان بتوانند در کنار تحصیل، درآمدی را نیز برای خود بدست آورند.

(۶) از جمله عواملی که بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان تأثیر می‌گذارد، وضعیت محل سکونت در زمان تحصیل می‌باشد. یافته‌های حاصل از تحقیق نشان داد که دانشجویانی که در منزل شخصی، منزل اقوام و یا منزل اجاره‌ای سکونت دارند دارای پیشرفت تحصیلی بیشتری نسبت به دانشجویانی که در خوابگاه زندگی می‌کنند، هستند. لذا پیشنهاد می‌گردد که سالن مطالعه در خوابگاه‌ها برای دانشجویان ساکن در خوابگاه افزایش یابد و محیط خوابگاه به محیطی تبدیل گردد که دانشجویان بتوانند در آن به خوبی به انجام فعالیت‌های درسی دانشگاهی خود بپردازند؛

(۷) در این تحقیق نشان داده شد که شاخص ترکیبی پیشرفت تحصیلی به خوبی می‌تواند پیشرفت تحصیلی دانشجویان را پیش‌بینی کند. محققان زیادی نیز بر این عقیده هستند که در نظر گرفتن ترکیبی از متغیرها برای پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی دانشجویان لازم به نظر می‌رسد. لذا پیشنهاد می‌گردد در مطالعات آینده پیشرفت تحصیلی دانشجویان از این شاخص استفاده شده و در صورت امکان به تصحیح آن پرداخته شود؛

(۸) از دیگر پیشنهادها تحقیق حاضر، تکرار پژوهش برای دانشجویان جدیدالورود سال‌های بعد، دانشجویان کارشناسی ارشد، دکتری و حتی دانشجویان استعدادهای درخشان می‌باشد.

منابع مورد استفاده

- آری، د.، جیکویز، ل. چ.، و اصغر رضویه. (۱۳۸۰). روش تحقیق در تعلیم و تربیت. مترجمان: وازگن سرکیسیان، مینو نیکو، ایما سعیدیان. تهران: انتشارات مرکز تحقیقات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
- احمدعراقی، ا. (۱۳۸۴). بررسی علل و عوامل افت تحصیلی دانش‌آموزان. روزنامه کیهان. سال شصت و سوم، شماره ۱۸۲۲۱.
- اسماعیلی، م. (۱۳۷۶). بررسی رابطه برخی عوامل مؤثر در موفقیت تحصیلی دانشجویان بورسیه اعزامی به خارج از کشور در دوره دکتری از سال ۱۳۷۰ تا ۱۳۷۵. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، بخش روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی تهران.
- امیری اردکانی، م. (۱۳۷۶). تعیین‌کننده‌های موفقیت تحصیلی، شغلی و تعهد سازمانی فارغ‌التحصیلان دانشکده کشاورزی دانشگاه شیراز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد بخش ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه شیراز.
- بیگدلی، ا.، و ملک‌زاده، پ. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه سمنان. دومین سمینار سراسری بهداشت روان دانشجویان. آبان ۱۳۸۳، ص ۳۶-۴۲.
- دهنوی، ح. (۱۳۸۲). بررسی پیشینه اجتماعی متقاضیان ورود به آموزش عالی در سال ۱۳۸۲. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره پیاپی ۳۴، ص ۹۳-۱۲۴.
- حجازی، ی. (۱۳۸۵). عوامل مؤثر در بهبود گزینش دانشجویان کشاورزی. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۲، شماره ۱، ص ۴۱-۵۴.
- حجازی، ی.، و امید نجف‌آبادی، م. (۱۳۸۵). عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانشجویان کشاورزی. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۲، شماره ۱، ص ۱۹-۲۵.
- زارع شاه‌آبادی، ا. (۱۳۸۱). تاثیر فقر اقتصادی و عوامل آموزشی بر افت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه یزد. فصلنامه جمعیت، سال دهم، شماره ۴۱، ص ۶۹-۸۸.
- زمانی، غ.، و عزیزی خالخیلی، ط. (۱۳۸۵). تحلیل نظرات مدیران اجرایی نسبت به اشتغال دانش‌آموختگان کشاورزی. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۲، شماره ۲، ص ۷۳-۸۶.
- ساعی، ر. (۱۳۷۷). بررسی عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشکده های کشاورزی و ارائه رهیافت مناسب آموزشی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد بخش ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی. دانشگاه شیراز.
- سمیعی، ژ. (۱۳۷۹). تاثیر سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی بر روی موفقیت تحصیلی و شغلی فرزندان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه الزهراء، قابل دسترس در: <http://dbase.irandoc.ac.ir/00262/00262166.htm>
- شهبازی، ا.، و علی بیگی، ا. ح. (۱۳۸۵). واکاوی شایستگی‌های دانش‌آموختگان کشاورزی برای ورود به بازارهای کار در کشاورزی. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، جلد ۲، شماره ۱، ص ۱۵-۲۴.
- شاه‌ولی، م.، و نوری‌پور، م. (۱۳۸۶). سازه‌های مؤثر بر نگرش دانشجویان کشاورزی کشور: راهکارهای هدایت داوطلبان به رشته‌های کشاورزی. مجله علوم کشاورزی ایران، جلد ۳، شماره ۱، ص ۵۵-۷۱.
- فرامرزی، ع. (۱۳۷۹). بررسی رابطه سبک‌های شناختی و شیوه مقابله با فشار روانی، با پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه تبریز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی- روانشناسی، دانشگاه تربیت معلم.
- کاظم‌زاده مرند، ف. (۱۳۷۹). بررسی عوامل مؤثر بر موفقیت تحصیلی دانشجویان مدیریت دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی و علامه طباطبایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم و فنون مازندران.
- مجیدی، بهرام. (۱۳۷۵). بررسی رابطه بین برخی از ویژگی‌های اجتماعی اقتصادی خانواده با موفقیت و افت تحصیلی دانش‌آموزان سال سوم راهنمایی شهرستان میانه در سال تحصیلی ۷۵-۷۴. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

معدن‌دارایی، ع. (۱۳۷۰). بررسی انگیزه‌های پیشرفت و موفقیت تحصیلی در دانشجویان موفق دانشگاه اصفهان به منظور بهبود برنامه‌های آموزش. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه اصفهان.

- Ergul, H. (2004). Relationship between student characteristics and academic achievement in distance education and application on students of Anadola University. *Turkish online Journal of Distance Education*, 5(2), 81-90.
- Eaman, M.K. (2005). Social-demographic, school, neighborhood, and parenting influences on academic achievement of Latino young adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 34(2), 163-175.
- Falvey, L., & Maguire, C. (1997). The emerging role for agricultural education in producing future researchers. *Journal of International Agricultural Extension Education*, 4, 15-22.
- Felder, R., & Brent, R. (2005). Understanding student differences. *Journal of Engineering Education*, 94(1), 57-72.
- Garton, B.L., & Dyer, J.E. (2002). The academic performance and retention of college of agriculture students. *Journal of Agricultural Education*, 43(1), 46-56.
- Garton, B.L., Dyer, J.E., King, B.O., & Ball, A.L. (2000). Predicting college agriculture students' academic performance and retention: A trend study. 27th The Annual National Agricultural Education Research Conference. San Diego.
- Greene, B.B., & Byler, B.L. (2004). Effects of pre-college agricultural background on student performance in college introductory agricultural courses. *NACTA Journal*, 48(3), 14-18.
- Hadzima, J. (2005). Success is no day at the beach: know your personal goals before beginning a business. *Boston Business Journal*, 31(25), Available at: <http://web.mit.edu/e-club/hadzima/success-is-no-day-at-the-beach.html>.
- Hall, K., & Marchant, P. (2000). Predictors of the academic performance of teacher education students. *Research in Education*, 63, 89-99.
- Hijazi, S.T., & Naqvi, S.M.M. (2006). Factors affecting students' performance. *Bangladesh Journal of Sociology*, 3(1), 1-10.
- Hedjazi, Y., & Omid, M. (2008). Factors affecting the academic success of agricultural students at university of Tehran, Iran. *JAST*, 10(3), 205-214.
- Jeynes, W.H. (2002). Examining the effects of parental absence on the academic achievement of adolescents: The challenge of controlling for family income. *Journal of Family and Economic*, 23(2), 189-210.
- Leeuwis, C. (2003). *Communication for rural innovation: Rethinking Agriculture Extension*. Wageningen: Wageningen Agricultural University.
- Lemma, M. & Hoffman, V. (2006). Taking a systems approach to agricultural education, research and education: Analysis of the extension role and the practical attachment program of Mekelle University, Ethiopia. *Conference on International Agricultural Research for Development*, October 11-13, Bonn.
- McNeal, P.B. (2001). Differential effects of parental involvement on cognitive and behavioral outcomes by socio-economic status. *Journal of Socio-Economics*, 30(2), 171-179.
- Ramsey, J.W., & Edwards, M.C. (2004). Informal learning in science: Does agricultural education have a role? *Journal of Southern Agricultural Education Research*, 54(1), 89-99.
- Yinusa, M.A., & Basil, A.O. (2008). Socio-economic factors influencing in students academic performance in Nigeria: some explanation from a local survey. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 5(4), 319-323.
- Zhang, S.Y., & Carrasquillo, A.L. (1995). Chinese parents' influence on academic performance. *New York Association for Building Education Journal*, 10, 46-53.